ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1. Χρήση συμβόλων: Ο Καβάφης ντύνοντας το οδυνηρό βίωμά του με τον αστραφτερό ιστορικό μανδύα και θωρακίζοντάς το με τα σύμβολα (Δαρείος, Μιθριδάτης...) το αποπροσωποποιεί και το ανάγει στη σφαίρα της τέχνης. Συχνή λοιπόν είναι η χρήση συμβόλων στην ποίησή του, τα περισσότερα από τα οποία αντλήθηκαν από την ιστορία. Ο Δαρείος και ο Μιθριδάτης, για παράδειγμα, συμβολίζουν με τη στάση τους την υπέρμετρη φιλοδοξία των ανθρώπων που συχνά τους οδηγεί σε πράξεις βίαιες και ανήθικες, προκειμένου να κατακτήσουν ή να επεκτείνουν την εξουσία τους.
Ορθολογική αντίληψη: Μέσα από τις ρεαλιστικές αντιδράσεις του Φερνάζη, ο Καβάφης εύγλωττα αναφέρεται στην κυοφορία και την τελική επεξεργασία της ποιητικής ιδέας, η οποία προσαρμόζεται στις εκάστοτε ιστορικές συνθήκες. Μέσα όμως και από την πεζολογία δηλώνεται επαρκώς η ρεαλιστική του σκηνοθεσία.
Θεατρικότητα: Δράση και πλοκή: α) εξωτερική-σκηνική: ξαφνική είσοδος υπηρέτη - ο πόλεμος β) εσωτερική-ψυχική δράση: δίλημμα Φερνάζη, ψυχικές μεταπτώσεις, ανατροπές → η φωνή ενός αφηγητή, που κάνει ειρωνικά σχόλια. → συνεχής εναλλαγή τριτοπρόσωπης και πρωτοπρόσωπης αφήγησης = είδος δραματικού /εσωτερικού μονόλογου : πλάγιος σκηνικός → ρητορικές ερωτήσεις → αναφωνήσεις, επίκληση → χρήση δραματικού ενεστώτα

2. Σε ένα πρώτο επίπεδο το ποίημα αναφέρεται στην εποχή του Μιθριδάτη Στ' Ευπάτορος και στους πολέμους του εναντίον των Ρωμαίων που άρχισαν το 89 π.Χ. και κράτησαν ως το 63 π.Χ., οπότε συντρίφτηκε από τον Πομπήιο και αυτοκτόνησε ο Μιθριδάτης (4 Μιθριδατικοί πόλεμοι). Τοποθετείται πιθανότατα στο πλαίσιο του Γ΄ μιθριδατικού πολέμου (74-67 π.Χ.). Μας μεταφέρει σε μια ελληνική πόλη

στα παράλια του Εύξεινου Πόντου, την Αμισό, γύρω στο 74 π.Χ., όταν άρχισε ο Γ΄ Μιθριδατικός πόλεμος με τους Ρωμαίους, λίγο πριν από την καταστροφή της (71 π.Χ.). Επίσης, ο τίτλος παραπέμπει σε γνωστό ιστορικό πρόσωπο, τον Δαρείο Υστάσπου, το βασιλιά της Περσίας που διαδέχτηκε τον Κύρο στο θρόνο των Αχαιμενιδών (521-486 π.Χ.), σχεδίασε την πρώτη εκστρατεία των Περσών εναντίον της Ελλάδας, της οποίας ηγήθηκε ο Μαρδόνιος που τελικά νικήθηκε στο Μαραθώνα (490 π.Χ.). Όλες αυτές οι ιστορικές πληροφορίες χρησιμεύουν ως "πρόσχημα" για να διατυπώσει την άποψή του ως προς τη διαδικασία της ποιητικής δημιουργίας. Το ότι ο Καβάφης λοιπόν είναι ιστορικός ποιητής είναι κοινός τόπος. Ιστορικό παρόν για τον Καβάφη μοιάζει καταρχάς να είναι το σώμα του και αυτό φαίνεται να του αρκεί ως σύγχρονη ιστορία. Ένα σώμα όμως αρκετά ενοχικό και «παρακμιακό» κάποιες φορές, που μοιάζει να βγαίνει και αυτό από ένα ανάλογο ιστορικό παρελθόν, από το οποίο αντλούνταν τα ιστορικά του ποιήματα. Όποια λοιπόν ιστορία κι αν κινεί ο ποιητής, είτε αυτή του παρελθόντος, είτε αυτή του παρόντος (σώμα), φαίνεται να βρίσκεται σε ανάλογη ποιητική κατάσταση. Έτσι, το 1917 χρονιά σύνθεσης του έργου συμπληρώνει την ιστορικο-φιλοσοφική θεώρηση του ποιήματος, ως προς τη σχέση εξουσίας και μεροληπτικής στάσης του ατόμου απέναντι της. Είναι η εποχή που η Ελλάδα μπήκε στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο στο πλευρό των Αγγλογάλλων. Ο Καβάφης και οι υπόλοιποι εργαζόμενοι στην εταιρεία Αρδεύσεων πιέστηκαν να υπογράψουν υπέρ του κινήματος της Θεσσαλονίκης (του οποίου ηγέτης ήταν ο Ελ. Βενιζέλος) που ζητούσε την έξοδο της Ελλάδας στον πόλεμο στο πλευρό των Αγγλογάλλων. Ο Καβάφης αν και φιλοβασιλικός, υποχώρησε , υπέγραψε – προσωρινά μόνο, αφού αργότερα παραιτήθηκε – και πήρε ως αντάλλαγμα προαγωγή και αύξηση μισθού. Αυτή η αναντιστοιχία ανάμεσα στην προσωπική ιδεολογία και την πολιτική αναγκαιότητα που τον πίεζε, δυσαρέστησε πολύ τον ποιητή, γι’ αυτό εκφράζεται για τη σχέση της ποιητικής δημιουργίας και εκάστοτε εξουσίας.

3. (Από αυτόν / κατάγεται ο ένδοξός μας βασιλεύς, / ο Μιθριδάτης, Διόνυσος κ' Ευπάτωρ)
Η παρένθεση, που γενικότερα χρησιμοποιείται στο γραπτό λόγο για να περικλείσει στοιχεία που μπορούν να παραλειφθούν ή έχουν συμπληρωματικό μόνο ρόλο, τίθεται εδώ από τον Καβάφη για να εισαγάγει τα λόγια μιας διαφορετικής αφηγηματικής φωνής. Εδώ ακούγεται η φωνή του ποιητή Φερνάζη, αποκαλύπτοντας το ήθος του και τη διάθεση κολακείας που έχει απέναντι στο Μιθριδάτη. Συνάμα, ο Καβάφης κατορθώνει να δώσει μια βασική πληροφορία, σε ποιον δηλαδή απευθύνεται το ποίημα του Φερνάζη, μ' έναν ενδιαφέροντα τρόπο.

«Αλλ' εδώ / χρειάζεται φιλοσοφία·»
Η άνω τελεία μετά τη λέξη «φιλοσοφία», καλεί τον αναγνώστη σε μια μικρή παύση, δηλωτική αφενός της συλλογιστικής διαδικασίας κι αφετέρου μια ευκαιρία να προσεχθεί η ειρωνεία που υποδηλώνεται με τη φράση αυτή.

«τα αισθήματα που θα είχεν ο Δαρείος:»
Η άνω και κάτω τελεία χρησιμοποιείται για να δηλώσει πως τα λόγια που ακολουθούν ανήκουν σε διαφορετική αφηγηματική φωνή, σε αυτή του Φερνάζη.

«ίσως υπεροψίαν και μέθην· όχι όμως – μάλλον / σαν κατανόησι της ματαιότητος των μεγαλείων»
Η άνω τελεία μετά τη λέξη «μέθην», συνιστά μια παύση στην ανάγνωση προκειμένου να γίνει εμφανής η σταδιακή επεξεργασία αυτής της ιδέας και το γεγονός πως ουσιαστικά παρακολουθούμε τις σκέψεις του ποιητή Φερνάζη και κατ' επέκταση μια διαδικασία ποιητικής δημιουργίας.
Η παύλα μετά τη φράση «όχι όμως», σηματοδοτεί τη μεταστροφή στους συλλογισμούς του Φερνάζη και συμβάλλει στην ειρωνεία του στίχου. Ο ποιητής κατανοεί πως η αλήθεια για τα συναισθήματα του Δαρείου δε θα είναι

ευχάριστη για τον Μιθριδάτη, κι έτσι επιλέγει μια προσέγγιση αναληθή, με την οποία ωστόσο θα επιτύχει την κολακεία που επιδιώκει. Η παύλα επίσης είναι δηλωτική παύσης στην ανάγνωση, καθώς βρισκόμαστε ακόμη στο πλαίσιο της συλλογιστικής διαδικασίας του ποιητή Φερνάζη.

4. Ο ποιητής Φερνάζης αποφασίζει να υπηρετήσει την ποιητική Ιδέα ως γνήσιος πνευματικός ταγός, ως θεράπων της ποίησης. Πλέον θα υπηρετήσει την ποιητική του αποστολή αναφέροντας την αλήθεια. Η παρεμβολή της εξωτερικής πραγματικότητας (είδηση του πολέμου) τον βοηθά να απελευθερωθεί καλλιτεχνικά, να εκφραστεί ελεύθερα, αίροντας το δίλημμα του. Πίσω απ' αυτόν κρύβεται ο ίδιος ο Καβάφης ο οποίος τάσσεται κατά της στρατευμένης τέχνης και δείχνει να πιστεύει ότι η ποιητική Ιδέα δεν μπορεί να ανασταλεί ούτε κάτω από αντίξοες συνθήκες.

Πέραν της θεώρησης του Φερνάζη ως ανθρώπου του πνεύματος που διέπεται από ελεύθερη σκέψη, υπάρχει μία άλλη ερμηνεία που θέτει το Φερνάζη ιδιοτελή και καιροσκόπο. Η μεταστροφή του ποιητή υπαγορεύεται από το συμφέρον του ξανά, καθώς η απόδοση της αλήθειας θα τον κάνει αρεστό στους νέους κατακτητές (τους Ρωμαίους). Βέβαια ο μελετητής Μαρωνίτης ασκεί μια πιο ήπια κριτική. Γι' αυτόν ο Φερνάζης ήταν απλώς ένας επαγγελματίας ποιητής που εύλογα υπηρετεί το εκάστοτε αφεντικό του, αλλά πάνω απ' όλα ποιητής που τελικά υπηρετεί την τέχνη του.

5. Έντονη αυτοαναφορικότητα (και τα δύο ποιήματα αναφέρονται στην ποίηση).

Κοινά σημεία:

- Κεντρική persona ένα ασήμαντο ιστορικό πρόσωπο (Καισαρίων) και ένα φανταστικό (Φερνάζης).

- Η συμβολική χρήση των προσώπων (Καισαρίων, Πτολεμαίοι, Κλεοπάτρες) και (Φερνάζης, Δαρείος, Μιθριδάτης).
- Ειρωνεία για τους εκπροσώπους της εξουσίας και τη στάση – κολακεία απέναντι τους.
- Πεζολογικός τόνος, ρεαλιστική γραφή
  «Καισαρίων»: στίχος 1-4, «Δαρείος»: διλήμματα και επιλογές Φερνάζη.
- Ανεύρεση στοιχείων που κατατάσσουν το ποίημα στην ιστορική/ φιλοσοφική περιοχή.
- Η αναφορά στον ίδιο τον ποιητή - άμεση ενεργητική, συνειδητή στάση του ποιητή κατά τη διαδικασία της έμπνευσης (Καισαρίων), η έμμεση αναφορά στον ίδιο τον ποιητή και στον ψυχισμό του (τεχνική της απόκρυψης) στο «Δαρείο».

Από το Νεοελληνικό τμήμα των Φροντιστηρίων
Πουκαμισάς Ηρακλείου συνεργάστηκαν :
Ε. Καραταράκη, Χρ.Μιχαλάκη, Μ.Τζιράκη